

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Dolina Stobrawy”

***Raport końcowy z warsztatu refleksyjnego
dotyczącego ewaluacji realizacji Lokalnej
Strategii Rozwoju Lokalnego kierowanego
przez społeczność (LSR) Stowarzyszenia
Lokalna Grupa Działania „Dolina
Stobrawy”***

Kluczbork, 06.02.2023

Warsztat refleksyjny odbył się w dniu 6 lutego 2023 roku w formie spotkania stacjonarnego w Kluczborku. Udział w nim wzięli przedstawiciele organów LGD, pracownicy Biura LGD, beneficjenci, przedstawiciele wnioskodawców, członkowie lokalnych organizacji pozarządowych oraz lokalni liderzy. Obecny był również przedstawiciel Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego.

Warsztat refleksyjny to element ewaluacji wewnętrznej wprowadzony do realizacji w LGD Wytyczną Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (Wytyczna 5/3/2017 z 18 sierpnia 2017 r.). Zgodnie z nią oraz Podręcznikiem Monitoringu i Ewaluacji LSR, na początku każdego roku LGD dokonuje ewaluacji wewnętrznej, której kulminacyjnym punktem jest przeprowadzanie ćwiczeń opartych o analizę i refleksję nad otrzymanymi wynikami mających na celu dokonanie bieżącej analizy procesu wdrażania i jego efektów oraz zmian w otoczeniu LSR. Celem warsztatu jest lepsze zrozumienie osiągniętych rezultatów, zmian otoczenia oraz przewidywanie zagrożeń związanych z realizacją wskaźników, a poprzez to całej Strategii. Rozważania przeprowadzone w trakcie warsztatów mogą być również podstawą do podejmowania decyzji o ewentualnej zmianie kierunku działań.

Program spotkania refleksyjnego:

1. Przywitanie uczestników, przedstawienie informacji o celu spotkania i krótka informacji o LGD.
2. Przedstawienie się poszczególnych uczestników.
3. Prezentacja multimedialna LGD związana z realizacją LSR, zmianami w sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru LGD, stanem realizacji planów przyjętych na poprzednim warsztacie.
4. Praca warsztatowa moderowana dotycząca zagadnień wynikających z Wytycznej Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
5. Podsumowanie i zakończenie spotkania.

Spotkanie rozpoczęło się przywitaniem uczestników. Następnie zgodnie z wytycznymi warsztat refleksyjny był kontynuowany przez prezentację zestawień i materiałów przygotowanych przez pracowników Biura LGD, które dotyczyły procesu realizacji LSR, zmianami w sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru LGD i stanem realizacji planów przyjętych na poprzednim warsztacie. Po zakończeniu prezentacji zostały przeprowadzone warsztaty on-line w ramach których analizowano pytania wynikające z Wytycznej Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Zagadnienia omawiane na spotkaniu oraz konkluzje z dyskusji:

1. Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR przebiegała zgodnie z planem i można ją uznać za zadowalającą?

- 1.1. Jeżeli nie to czy poziom realizacji może negatywnie wpłynąć na realizację celów LSR?
- 1.2. Jakie można wskazać przyczyny odstępstw od planu?
- 1.3. Jakie działania można podjąć, by uniknąć ich w kolejnym roku?

Realizacja finansowa i rzeczowa LSR jest zadowalająca. Realizacja planu naborów również przebiegała zgodnie z planem ustalonym na początku roku. Zrealizowano także nabory, będące skutkiem otrzymania dodatkowych środków przeznaczonych na realizację celów LSR, z różnic przeliczeń kursowych euro. Podpisano umowę na realizację trzeciego projektu współpracy, związanego ze wsparciem promocji usług i produktów lokalnych.

Przeprowadzono konsultacje społeczne i złożono wnioski o przesunięcie niewykorzystanych środków na działania związane z budową infrastruktury społecznej.

W 2022 roku odbył się jeden nabór związany z podejmowaniem działalności gospodarczej, w którym przyznano dofinansowanie piętnastu operacjom. Wnioski zostały przekazane we właściwym terminie do Urzędu Marszałkowskiego. Do dnia 06.02.2023 roku urząd nie rozpoczął rozpatrywania i oceny niniejszych wniosków, jednocześnie nie przesyłając uzupełnień do wnioskodawców. Nie zaakceptował, ani nie przesłał uzupełnień do procedury naboru dla LGD.

W związku z tą sytuacją powstaje realne ryzyko, iż wnioskodawcy, którzy złożyli wniosek o przyznanie pomocy w 2022 roku, w związku z sytuacją gospodarczą, wzrostem cen, wzrostem inflacji, czasem rozpatrywania wniosku, zrezygnują z realizacji wcześniej zaplanowanych operacji.

Ze względu na długi czas rozpatrywania złożonych wniosków przez urząd, wnioski, które zostały wybrane, jednak znalazły się poniżej limitu dostępnych środków, nie będą mogły być dofinansowane w przypadku uwolnienia się kwoty, która została przyznana dla wniosku, którego wnioskodawca zrezygnuje lub ze względu na uchybienia nie otrzyma dofinansowania. W obecnej sytuacji zostaną uwolnione środki, które będą musiały być rozdysponowane w ponownych naborach.

Jednocześnie kończy się okres programowania i czas realizacji operacji skraca się. W przypadku nierozdysponowania środków przez LGD oraz nierozliczeniu realizowanych operacji przez beneficjentów istnieje realne ryzyko, iż w wyniku takiej sytuacji LGD będzie musiało zwrócić część środków przeznaczonych na funkcjonowanie biura LGD.

LGD powzięło jedyne możliwe środki minimalizujące powyższe ryzyko – stale monitorowało stan oceny wniosków. Również pisemnie informowało urząd o przekroczeniu przez nich terminów. Urząd Marszałkowski nie udzielił pisemnej ani ustnej odpowiedzi na monity LGD.

2. W jakim stopniu jakość składanych projektów wybieranych we wszystkich obszarach tematycznych wpływa na osiągnięcie wskaźników w zaplanowanym czasie?

- 2.1. W jakich obszarach tematycznych jakość wniosków jest zadowalająca, a w których budzi wątpliwość?
- 2.2. Jeżeli jakość w pewnych obszarach budzi wątpliwość, czy może odbić się na realizacji celów LSR?
- 2.3. Co można zrobić, by podnieść jakość wniosków?

Uczestnicy stwierdzili, iż składane wnioski i ich jakość mają bezpośredni wpływ na osiągnięcie wskaźników zaplanowanych w strategii. Wnioski składane przez jednostki samorządu terytorialnego są przygotowywane na wysokim poziomie. Wynika to przede wszystkim z zasobów kadrowych, które specjalizują się w tego typu działaniach. W zależności od wnioskodawcy i jego doświadczenia jakość wniosków składanych w ramach naborów dotyczących przedsiębiorczości jest różna. Mniej doświadczeni wnioskodawcy, lub osoby fizyczne wypełniające samodzielnie wnioski popełniają więcej błędów, natomiast są bardziej świadomi o ich zawartości. Natomiast wnioskodawcy korzystający z profesjonalnych biur konsultingowych, składają lepszej jakości wnioski natomiast często zdarza się, że sam wnioskodawca nie jest świadomy ich zawartości.

Należy jednak zauważyć iż jakość wniosków wzrosła i wyrównała, a ilość uzupełnień na etapie weryfikacji w LGD znacznie spadła. Także ilość uzupełnień wysyłanych do wnioskodawców przez UMWO znacznie spadła. Zarekomendowano dalsze zachęcanie beneficjentów do aktywnego udziału w konsultacjach oraz korzystania z doradztwa tym bardziej, że wprowadzono możliwość konsultacji wniosku on-line. Proponowano także aby w dalszym ciągu dbać o wybór wniosków, które w najwyższym stopniu swoją jakością przyczyniają się do osiągnięcia zaplanowanych wskaźników;

3. W jakim stopniu stosowane kryteria wyboru projektów spełniają swoją rolę?

3.1. Czy są jednoznaczne, obiektywne, czy pozwalają wybrać najlepsze wnioski?

3.2. Czy wnioskodawcy zgłaszają wątpliwości odnośnie kryteriów, jakie?

3.3. Co można zrobić, żeby poprawić katalog kryteriów?

Kryteria są generalnie jednoznaczne i obiektywne oraz pozwalają wybrać najlepsze projekty. Zapisy dotyczące niektórych kryteriów wymagają jedynie doprecyzowania tak, aby nie budziły wątpliwości interpretacyjnych, zarówno pośród członków Rady oraz wnioskodawców. Niektóre grupy wnioskodawców zgłaszają poczucie dyskryminacji ze względu na faworyzowanie, niektórych grup potencjalnych wnioskodawców, np. kobiety wychowujące dzieci do lat 3. Wielu beneficjentów usiłuje także naciągnąć kryteria związane z płcią – z tego względu należy się zastanowić czy to kryterium pozostawić w przyszłym okresie programowania.

4. W jakim stopniu wybierane projekty realizowane w ramach LSR przyczyniają się do osiągnięcia celów LSR i w jakim stopniu przyczyniają się do odpowiadania na potrzeby społeczności z obszaru LGD?

4.1. Jakie zmiany w sytuacji społeczno-gospodarczej nastąpiły i mogą mieć wpływ na dezaktualizację LSR?

4.2. Czy widać zróżnicowania potrzeb między poszczególnymi gminami? Jak i jak można na nie zareagować?

Wybrane oraz realizowane projekty w znacznym stopniu przyczyniają się do osiągnięcia zaplanowanych celów. Niektóre cele i ich wskaźniki zostały już zrealizowane, jednak jak pokazują sygnały płynące od potencjalnych beneficjentów, w dalszym ciągu jest duże zainteresowanie ich realizacją - tworzenie nowych miejsc pracy (podejmowanie

i rozwijanie działalności). Dodatkowo niektóre przedsięwzięcia zrealizowano pomimo niewykorzystania wszystkich środków przeznaczonych na ten cel (powstały oszczędności). Nabory w ramach rozwoju przedsiębiorczości (podejmowanie i rozwijanie działalności gospodarczej) generują największą ilość wnioskodawców (ponad limit). Nastąpiła zmiana sytuacji społeczno-gospodarczej w sferze bezrobocia (spadek bezrobocia). Widać zróżnicowanie potrzeb między poszczególnymi gminami – z gminy Byczyna najmniej osób/instytucji wnioskuje o wsparcie i dofinansowanie. Także mieszkańcy miejscowości, gdzie mieszka mniej niż 500 osób są mniej aktywni. Rekomenduje się realizację konkursów związanych z przedsięwzięciami, które cieszą się największym zainteresowaniem, a w przypadku braku zainteresowania niektórymi przedsięwzięciami, lub oszczędności przy zrealizowanych przedsięwzięciach konieczna jest aktualizacja LSR. W obecnej chwili największe potrzeby zgłaszane są w sferze wsparcia inwestycji społecznych – mała infrastruktura. Należy także aktywnie animować mieszkańców do aplikowania o środki. Zauważono także dysproporcje w zaspokajaniu potrzeb: mieszkańcy gmin aktywnych wnioskują o inwestycje, które wykraczają poza podstawowe potrzeby natomiast mieszkańcy gmin mniej aktywnych zaspokajają dopiero swoje podstawowe potrzeby. Należało by się również zastanowić, w jaki sposób w przyszłym okresie programowania z animować mieszkańców mniej aktywnego obszaru do aktywnego udziału w pozyskiwaniu środków, szczególnie tych związanych z rozwojem przedsiębiorczości (np. poprzez tworzenie możliwości najmu powierzchni po preferencyjnych cenach przy gminnych inkubatorach).

5. Czy przyjęty system wskaźników dostarcza wszystkie potrzebne informacje niezbędne do określenia skuteczności interwencyjnej strategii?

5.1. Czy zbierane dane są wiarygodne, a źródła trafne?

5.2. Jeśli nie, to jakie zmiany można wprowadzić na tym etapie?

Przyjęty system wskaźników generalnie dostarcza wszystkie potrzebne informacje niezbędne do określenia skuteczności interwencyjnej strategii. Zbierane dane są wiarygodne, a źródła ich pomiaru trafne. Nie ma potrzeby zmian w zakresie przyjętego systemu wskaźników. Niewykorzystane środki w zrealizowanych przedsięwzięciach należy przesunąć na inne przedsięwzięcia, które cieszą się większą popularnością. Dzięki zmianie przepisów, dokonywanie zmian stało się bardziej dostępne i elastyczne.

6. Czy procedury naboru wyboru i realizacji projektów są przyjazne dla beneficjentów?

6.1. Jakie zmiany można wprowadzić w procedurach na tym etapie, by podnieść ich użyteczność?

Procedury naboru projektów, wyboru przez Radę oraz realizacji projektów generalnie są zrozumiałe przez beneficjentów. Dużą w tym zasługą pracowników Biura LGD, którzy pomagają/doradzają beneficjentom. Rozpoczęcie realizacji projektów uzależnione jest od czasu weryfikacji wniosków w Urzędzie Marszałkowskim. Często czas tej weryfikacji jest zdecydowanie dłuższy niż określają to przepisy. Trudności realizacyjne związane są z koniecznością przeprowadzenia procedur związanych z uzasadnieniem ceny w postaci zapytań cenowych/ofertowych, szczególnie w związku z długą oceną wniosków i zmianą cen od momentu złożenia wniosku. Trudności budzi również konieczność śledzenia ciągłych zmian przepisów, wytycznych, wzorów dokumentacji aplikacyjnej czy interpretacji dlatego powinna być dostępna pomoc prawna w sprawie zmieniających się ciągle przepisów. W związku z problemami rekomenduje się aby lobbowano w Urzędzie Marszałkowskim przyśpieszenie czasu rozpatrywania wniosków, uproszczenie procedur, co może pozytywnie wpłynąć na szybkość procesu wdrażania LSR. Należy także dalej świadczyć wysokiej jakości pomoc doradczą dla beneficjentów. Należy także dostosować godziny szkoleń i doradztwa do potrzeb beneficjentów. W przyszłym okresie realizacji Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, należało by wnioskować o ujednoczenie warunków i przepisów przyznawania dofinansowania, w ramach różnych źródeł finansowania.

7. Jaka jest skuteczność działania biura LGD (działań animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?

Skuteczność działań biura LGD w analizowanych aspektach jest wysoka. Uczestnicy warsztatów uznali, że biuro działa bardzo dobrze i sprawnie. Działania informacyjne oraz promocyjne prowadzone są za pośrednictwem zróżnicowanych kanałów – FB, prasa, lokalne imprezy, strona internetowa. Taki dobór kanałów pozwala na dotarcie do potencjalnych beneficjentów. Skuteczność działań doradczych, animacyjnych oraz informacyjno – promocyjnych jest wysoka. Rekomenduje się w dalszym ciągu utrzymanie

szerokich kanałów dystrybucji informacji o LGD i jego działaniach, świadczenie wysokiej jakości działań.

8. Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD, by skuteczniej realizowała cele LSR?

Rekomendacje:

- należy skupić się nad budowaniem tożsamości organizacji;
- należy zintegrować społeczność wokół LGD – wnioskodawcy, beneficjenci, członkowie, potencjalni odbiorcy działań LGD – w celu wymiany doświadczeń, aktywizacji;
- przy obecnej liczbie zadań pożądane byłoby zwiększenie środków na funkcjonowanie LGD oraz aktywizację społeczności lokalnej w celu utworzenia dodatkowego etatu związanego z obsługą tych zadań;
- należy opracować nowe metody pozyskiwania informacji o potrzebach potencjalnych odbiorców;
- należy lobbować uproszczenie procedur rozliczania projektów, prefinansowania projektów, przyspieszenie pracy UM podczas weryfikacji WoPP i WoP;

Podsumowanie i zakończenie spotkania.

Rekomenduje się, aby Stowarzyszenie skupiło się w przyszłym czasie na realizowaniu projektów finansowanych z różnych środków, które posiadają duży budżet. Umożliwi to pozyskanie dodatkowego doświadczenia jak i środków na podstawowe dofinansowanie funkcjonowania biura oraz dodatkowych etatów. Uczestnicy wskazali, że LGD powinno posiadać nowych partnerów (z dziedziny biznesu, instytucji publicznych) w celu wsparcia realizacji celów statutowych na podstawie współpracy. Uczestnicy widzą LGD jako solidną i niezależną finansowo instytucję wspierającą rozwój wolontariatu, obszaru, łączącą ludzi przez sieciowanie i budowanie tożsamości. Należałoby także działania LGD skupić w dziedzinie ekologii, ochrony środowiska oraz rozwoju i promocji produktu lokalnego. W przyszłym okresie należałoby się także skupić na działaniach skierowanych do młodzieży, by animować tę grupę do działań społecznych. LGD powinno także wspierać rozwój turystyki na obszarze z wykorzystaniem lokalnych zasobów.